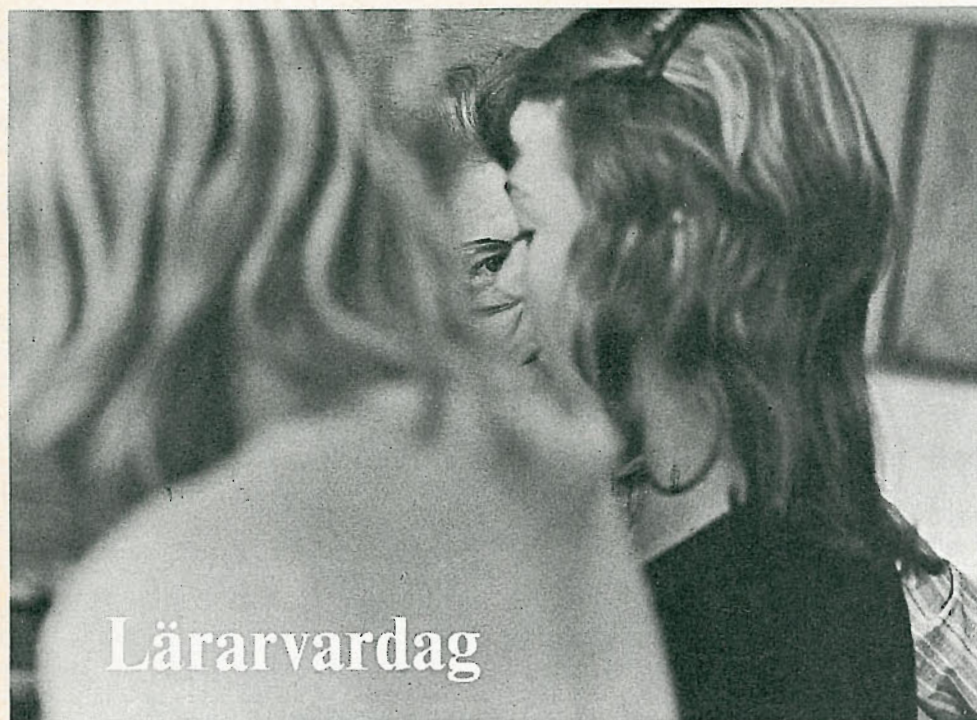

Den ena lärarvardagen är inte den andra lik. Det visste vi förstas innan — men det blev rätt påtagligt då vi i denna reportageserie kasta- de oss från hushållsläraren på grundskolan till handelsläraren på gymnasieskolan.

Att vara handelslärare det är att stå för en massa vakthållning — det hade vi hört. Och visst skulle man kanske kunna tala om vakthållning exempelvis under en maskinskriv- ningslektion, men då en mycket ak- tiv sådan. Det gällde att kolla att

alla lär sig rätt från början. De rätta handgreppen, de rätta ruti- nerna ska nästas in. Och råkar man ta ett för stort pedagogiskt kliv ger det omedelbart utslag — då får man genast sin bestraffning i form av en massa extra rättnings- arbete, omtagningar och korrige- ringar. Det gäller alltså att skynda långsamt och säkert, för när ele- verna så småningom kommer ut på arbetsplatserna då skall allt de lärt sig fungera.

”Lyssna, gör, fullfölj” — träning av arbetsrutiner en stor del av handelslärarens vardag

I den gråkalla oktobermorgonen ström- mar eleverna ner mot Ljungstedtska sko- lan i Linköping. Jag — den tillfällige be- sökaren — känner hur jag sugas in i den trögflytande massan, in i ett labyrint- system av korridorer. Elevmassan struktu- rerar upp sig i smågrupper som försvin- ner till sina salar. Efter en stunds förvir- ring finner jag nyckeln till systemet i det hela och därmed också vägen till den

lärare som Fackläraren ska följa under dagen — Ann-Charlott Stegö, handels- lärare vid den stora gymnasieskolan i Linköping.

Dagens första lektion är maskinskriv- ning och eleverna tillhör den postgymna- siala sekreterarkursen. Så snart man kom- mit in i klassrummet upphör känslan av ”storindustri” — här är en liten samlad grupp som energiskt plockar fram pärmar

och sätter sig tillrätta vid skrivmaskinerna utan uppmaning. Efter någon minut smatt- rar maskinerna för fullt under arton par händer som ska mjukas upp. Det smatt- rar för övrigt rätt kraftigt — det är första året man provat med elektriska maskiner och man har gjort den upptäckten att ljudnivån kanske inte är den bästa.

— Vi har tagit upp den saken, säger Ann-Charlott och vi har föreslagit hel- täckande mattor i den här salen för att dämpa ljudet, som faktiskt kan bli rätt påfrestande.

Uppmjukningen är klar och Ann- Charlott informerar klassen om de prov som förestår före jul och ”julbetyg”. Två prov ska man hinna med — men först behövs träning och även om fingrarna är lite måndagsstela beslutar man att ta en 15-minutersövning på direkten.

Förlagor delas ut, stoppuret knäpper och åter lägger sig smattret som en inten- siv ljudkuliss över salen. Det låter rytmiskt och bra och Ann-Charlott ser förhopp- ningsfull ut. Men när stoppuret på nytt knäpper efter 15 minuter och alla börjat rätta sina alster — räkna antalet nedslag och fel — hörs ett besviket mummel i klassen.

— Hur kommer det sig egentligen att bokstäverna blir omkastade?

— Varför får jag så många dubbla ord?

— Usch som det ser ut!

Stämningen är lite avslaget snopen och Ann-Charlott får rycka in och trösta och förklara varför det inte gick så bra.

— Det är ett kämpigt prov. Ni spänner er — det gäller att hitta ett sätt att skriva, en rytm. Att inte skriva fortare än man behärskar på bekostnad av säkerheten.

Motivationen för en extra övning av säkerheten är stor och Ann-Charlott ploc- kar generöst ur den tjocka pärmen med förlagor som hon samlat på sig för att ha för olika tillfällen och övningsbehov.

— Det räcker inte med läroböckerna, säger hon. Man måste variera mycket så att det inte blir tråkigt. Lagom långa sty- ken med rätt svårighetsgrad — oj, vad material av det här slaget en kurs kan sluka. Det gäller att ideligen fylla på lagret.

Högarna av färdigskrivna övningar väx- er och när lektionen är slut samlar Ann- Charlott ihop resultatet som ska bäras hem och rättas. Bara en sådan här kurs kan åstadkomma åtskilliga kilometer av rättning under en termin. En del kommer upp i 2 500 — 3 000 nedslag och det ger en hel del i text som ska kollas.

— Det är viktigt att gå igenom allt, sä- ger Ann-Charlott. Det är också viktigt att eleverna får tillbaka så snabbt som möjligt så att man får tillfälle att korri- gera felaktigheter innan de hunnit nöta in dem.

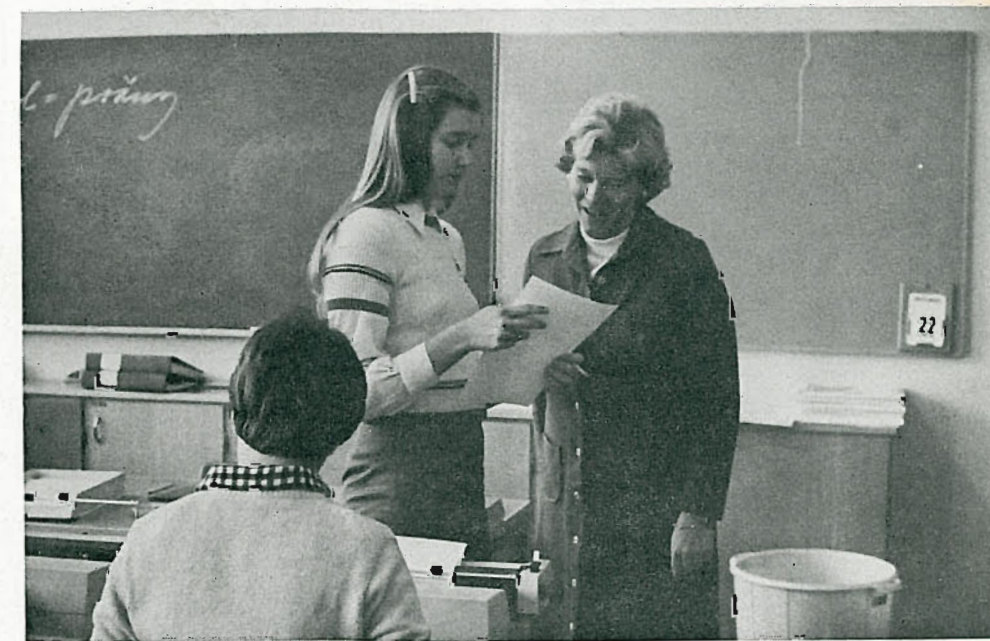
På väg ut från lektionen kliver vi över en massa lådor.

— Det måste jag packa upp, säger Ann- Charlott. Vi har fått nya hyllor och det här är pärmar som ska märkas — i pär- marna sparar vi förlagor och utskrifter, och allt ska märkas i olika färger för de olika klasserna. Det gäller att planera och organisera för att ta hand om alla papper annars hamnar vi ganska snabbt i kaos.

På rasten blir det tid till en snabb kopp kaffe i lärarrummet och lite småsnack med kollegerna. Ann-Charlott har flyttat i veckan och varit ledig.

— Usch så rörigt, suckar hon och får uppmuntrande råd av de andra. Hon har haft vikarie i sina klasser under tiden.

— Man känner sig lite vilsen när man kommer tillbaka, även om det inte är

många dagar, säger hon. Man vet inte riktigt vad som hänt under tiden.

Snart är det dags för en ny vandring i korridorvindlingarna till en ny klass. Det ska bli stenografielektion för tvååriga ekonomiska linjen. In i det sista läser eleverna på dagens läxa, några med tumvantarna fortfarande på. De får börja med att läsa från stenogrammet vad de skrivit — det går lite knaggligt, som en läsövning på lågstadiet. Men det går. Man tar om

det igen. Det gäller att känna igen ordbilderna man åstadkommit.

Pennor plockas fram — en liten prydlig hög nyvassade på varje bänk för nu ska det bli diktamen.

Ann-Charlott dikterar, vrider på meningarna. Samma ordbilder i nya kombinationer, långsammare och snabbare — hela tiden med koll över klassen att alla hänger med.

— Se den nya filmen. Fritt från frost. Möt min moster. Från. Och. Den. Stor. Ut. Också.

Pennorna raspar. Ryggarna intensivt böjda. En och annan försöker i smyg att sudda men får snabbt uppmaningen:

— Sudda inte, stryk över istället, det går fortare. Tryck inte med pennan — mjukt och fint och glid så går det bättre.

— By, sy, må, stå...

Efter en stunds intensivt nötnande är det dags att lägga till lite nytt. Denna gång ng-ljudet. Åter en stunds nötning nu med ng-ljudet i olika kombinationer fram och tillbaka. Läger till g. Träna igen. Går tillbaka och tar om igen. Repeterar förkortningar och till slut samlas alla papper in för rättning.

— Inte alltid någon avundsvärd uppgift att rätta en massa stenogram, säger Ann-Charlott på vägen ut. Men det är nödvändigt att kolla — och eleverna är också väldigt angelägna att få rättat.

Det är nu dags för lunch och en inte alltför entusiastisk elev i korridoren hotar med ärtsoppa fastän det är måndag. Dock står det pölsa på matsedeln. Ann-Charlott åter snabbt för att sedan ila iväg och försöka hinna ordna en del av pappersmängden som alltid förföljer en handelslärare.

Snart är det dags för en ny stenografielektion och vi träffar åter morgonens sekreterarkurs.

— En stor portion pölsa, dikterar Ann-Charlott. Pennorna glider över stenogramblocken och man fortsätter en stund att nöta kända ordbilder fram och åter.

— Det kan verkligen vara svårt att variera när man samtidigt måste hålla sig inom ramen för de ordbilder vi hun-

nit gå igenom, säger hon. Samtidigt är det ju så viktigt att det blir variation annars blir ämnet så monotont — det är risken med alla ämnen där man ska träna in färdigheter, och lärarens ständiga funderingar går ut på hur man ska kunna göra övningarna mer lustbetonade så att det inte bara blir ett evigt "harvande".

Efter en stund åker stoppuret fram igen och Ann-Charlott dikterar på tid om dottern Elsa och den stora digra romanen. Det är ett välkänt stycke med bra "glid" i. Man tar det om och om igen i olika variationer och till slut ser det ut att gå riktigt snabbt och elegant. Men det ska förstås lämnas in för rättning också.

— Det är faktiskt rätt tunga dagar med så många timmar stenografi, tycker Ann-Charlott. Det är ju timmar då såväl läraren som eleverna är aktiva precis hela tiden.

På rasten träffar vi några kolleger i lärarrummet och det blir en stunds funderingar kring det här med ek-linjen som har en dubbeltimme i stenografi i veckan.

— Det är svårt att öva upp färdigheten när det blir så långt emellan, konstaterar man. Det behövs ju en kontinuerlig nötning för att man ska komma någon vart.

— Man kan se skillnaden på den och gruppen som har stenografi två gånger i veckan, konstaterar Ann-Charlott.

Likadant är det med maskinskrivningen som är integrerad med kontorskunskapen på den ekonomiska linjen. Det blir så lång inlärningsstund. Integreringstanken är ju fin men just för maskinskrivning där träningen är så väsentlig är det nog lite orealistiskt.

— Det är bra med DK-linjen, säger någon där har vi delad klass flera timmar i kontorskunskap och skillnaden märks verkligen.

Man är också rörande ense om att det just i dessa ämnen är så viktigt att öva in en snabb uppfattning — "lyssna, gör, fullfölj". På arbetsplatsen finns ju sällan tid att sitta och fundera eller fråga, det ska bara flyta fram.

Sista lektionerna för dagen har DK-linjen maskinskrivning.

Uppmjukningsövningar — tre rader alfabet och så några rader falleralla, fälleralla, fillerilla och fyllerylla.

Alla får sedan hämta papper, karbonpapper och förlaga för nu ska det skrivas kopior. Genomgång i flera varv om hur man ska handskas med papperen för att de inte ska hamna fel i maskinen så att man får en spegelvänd kopia på baksidan av originalet (och vem har inte upplevt detta missöde då och då). Handgreppen tränas minutiöst — det ska bli en rutin som man inte ens ska behöva tänka på då det väl är inlärt. Och det är rätt många sådana smårutiner som ska nötas in — när man kommer ut på arbetsplatsen ska det som sagt bara fungera.

Snart är smattret igång och Ann-Charlott ilar runt för att kolla sittställningar, avslöja "synskrivare", hjälpa till med marginaler, kolla anslag och hjälpa till rätta. Det är tydligen inte så lätt som man tror att räkna ut hur många papper och hur många karbondito det ska till för att få ett visst antal kopior. Och en och annan lyckades förstås få kopian på baksidan av originalet. Men det är bara att göra om och om igen tills det blir rätt, och till slut har alla lyckats. Nya förlagor delas ut. Denna gång handskrivna. Det gäller nu att tillämpa vad man lärt om marginaler, var man ska börja på papperet, hur man skriver rubriken och liknande — det förutsätts den som skriver koncept inte känna till, det är maskinskrivarens uppgift att rätta till vid utskriften. För så är det på arbetsplatsen. En ny hög papper samlas slutligen in för rättning.

— Men jag har det ändå bra i år, säger Ann-Charlott. Vi har nämligen inte fulla klasser. Det begärdes tre paralleller på ekonomiska och fyra på distribution—kontor, vilket vi också fick — men så blev det inte fullt.

Inte heller sekreterarkursen är fulltalig. Det märks verkligen en enorm skillnad både i rättningsarbetet och lektionsarbetet. Trettio elever i dessa klasser är verkligen mer än man egentligen orkar med.

Ann-Charlott har inte heller kontorskunskap i år. Det tillhör annars det verkligt jobbiga då man har full klass. Där ska man gå igenom maskinräkning, arkivering, registrering, post till och från företaget, ADB, arrangering av sammanträden, bankgiro och en massa liknande avsnitt. Det kan bli präktigt rört. Även om man har genomgång i klass så måste ändå allting följas upp individuellt.

När jag slutligen skiljs från Ann-Charlott utanför skolan har klockan hunnit bli närmare fyra på eftermiddagen, och jag känner mig ganska tacksam att det råkar vara hon och inte jag som drar iväg med väskorna som innehåller dagens rättningar.

Marianne Ilste

Fungerar strejkvapnet i händerna på statstjänstemän?

Går statstjänstemännen in i den stundande avtalsrörelsen med strejkvapnet i behåll? Har tjänstepliktslagen på våren 1971 öppnat vägen för fler politiska ingripanden mot strejkande statstjänstemän?

SACOs utredningschef Lars F Tobisson anser att det råder stor osäkerhet kring de här frågorna. I en doktorsavhandling hävdar han att varken regeringen eller organisationerna insåg följderna av 1965 års lag om förhandlingsrätt och strejkrätt för statstjänstemän och kommunaltjänstemän.

Till Fackläraren säger han att en tvångslag inte kan uteslutas om statstjänstemän går i strejk en gång till. Men regeringen kanske är mer försiktig nu.

"Framväxten av statstjänstemännens förhandlingsrätt" heter avhandlingen, som Lars F Tobisson nyligen disputerade på vid Göteborgs universitet. Avhandlingen beskriver hur statstjänstemännens förhandlingsrätt från sekelskiftet stärkts undan för undan för att slutligen resultera i lagstiftning om förhandlings- och strejkrätt 1965. Där slutar beskrivningen. Författaren behandlar alltså inte konflikterna 1966 och 1971. I den senare tillhörde han själv de agerande.

Både politikerna och organisationerna misstog sig 1965, anser Tobisson. Till Fackläraren säger han:

— Regeringen hoppades uppenbarligen att inte behöva råka ut för öppna konflikter. Systemet från den privata arbetsmarknaden kopierades. Det här hände i början av 60-talet när Arne Geijer och Bertil Kugelberg reste till USA och prisade det idylliska svenska förhandlings-systemet. Jag kan inte föreställa mig att man skulle idealisera på samma sätt idag. Förhoppningarna om garanterad arbetsfred kom ju också på skam redan 1966.

Formellt fick organisationerna på den statliga sektorn ökad styrka genom strejkrätten. Men om rätten blev reell är alltså högst diskutabelt.

Det är fel att dra paralleller mellan den offentliga sektorn och den privata då det gäller strejkrätten, menar nu Tobisson. Strejk mot en privat arbetsgivare syftar till att tillfoga honom ekonomisk skada och därigenom tvinga honom att betala högre löner. Men en konflikt på det offentliga området fungerar inte på det

sättet. Där kan motståndaren möjligen tillfoga politisk skada, men de strejkande drabbas lika hårt som andra om en offentlig verksamhet måste läggas ned.

Tobisson hävdar att hans organisation SACO efter 1971 på ett sätt är tillbaka i den situation då den gamla petitionsrätten från 1937 rådde. Dvs organisationen lämnar en lista med önskemål om vissa lönegradsuppflyttningar. Sedan har den bara att invänta beslut från staten. Några egentliga förhandlingar förekommer alltså inte.

Men han vill inte påstå att 1965 års lag om förhandlings- och strejkrätt är satt ur spel genom regeringens agerande 1971. Framför allt har ju organisationerna nu ett kollektivavtal att stödja sig på, menar han.

— Efter tvångslagen har vi hamnat i ett osäkert läge beträffande strejkrätten, säger Lars F Tobisson. Det gäller också kommunaltjänstemännen och to m de privata tjänstemännen. Däremot föreställer jag mig att LO på den privata sektorn inte är lika osäker.

Skulle alltså regeringen än en gång våga införa en tjänstepliktslag om det utbröt konflikt mellan staten och statstjänstemännen?

— Redan på våren 1971 när lagen just införts hotade Sträng med att den skulle kunna komma igen. Så det kan ju inte uteslutas. Men samtidigt har det funnits tid till eftertanke, och politikerna bör ha klart för sig att det hela är komplicerat. Jag tror därför inte att det i en akut situation skulle gå lika lättvindigt som förra gången att stifta tvångslag.

Börje Andersson

